

Christian-Muslim Relations A Bibliographical History

Volume 1 (600-900)

Edited by

David Thomas and Barbara Roggema

with Juan Pedro Monferrer Sala, Johannes Pahlitzsch
Mark Swanson, Herman Teule, John Tolan

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	208567
Ths. No:	016.291 CHR.M

BRILL

LEIDEN • BOSTON
2009

25 Ocak 2014

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

Al-Jūzajānī

Abū Ishāq Ibrāhīm ibn Ya'qūb ibn Ishāq al-Sa'dī
al-Jūzajānī

DATE OF BIRTH Unknown, probably early 9th c.
PLACE OF BIRTH Khurāsān
DATE OF DEATH 870 or 873
PLACE OF DEATH Damascus

BIOGRAPHY

Al-Jūzajānī was originally from Khurāsān and traveled widely in the Muslim world before settling in Damascus. He is primarily known as a scholar and transmitter of *ḥadīth*, from Aḥmad ibn Ḥanbal among others. Some of his works and the traditions he cited in them are known through *ḥadīth* collectors of subsequent generations and also through the works of Muḥammad ibn Jarīr al-Ṭabarī, who used al-Jūzajānī as a source. Al-Ṭabarī may in fact have studied with him in Damascus (Rosenthal, p. 26). Several biographers make mention of his strong anti-'Alid stance.

Sezgin has drawn attention to three manuscripts in the Dār al-Kutub al-zāhiriyya in Damascus which contain works by al-Jūzajānī, but no studies of these have so far appeared.

MAIN SOURCES OF INFORMATION

Primary

Ibn 'Asākir, *Tārīkh madīnat Dimashq*, 7 vols, Damascus, 1911-32, ii p. 310
al-Dhahabī, *Tadhkirat al-ḥuffāz*, ed. 'Abd al-Raḥmān Yahyā al-Mu'allimī,
4 vols, Hyderabad, 1968-70, ii, p. 549
al-Ṣafadī, *Kitāb al-wāfi bi-l-wafayāt*, 29 vols, Leipzig, 1931-, vi, p. 170
Ibn Kathīr, *Al-bidāya-wa-l-nihāya fī l-tārīkh*, 14 vols, Cairo, 1932-33, xi, p. 31
Ibn Ḥajar, *Tahdhīb al-tahdhīb*, 12 vols, Beirut, 1968, i, pp. 181-83

Secondary

F. Rosenthal, *The History of al-Ṭabarī. General introduction and from the Creation to the Flood*, Albany NY, 1989, p. 26
G.H.A. Juynboll, *Muslim tradition. Studies in chronology, provenance and authorship of early ḥadīth*, Cambridge, 1983, p. 239
Sezgin, GAS i, p. 135

780 - 781

Cürcanî Ebu İshak
020705

by Barbara Roggema 2008

محمدتقی مدرس رضوی، تهران، ۱۳۶۳ش؛ وندیداد، ترجمه و به کوشش هاشم رضی، تهران، ۱۳۷۶ش؛ یاقوت، بلدان؛ یعقوبی، احمد، «البلدان»، همراه الاعلاقی النقیسه ابن رسته، به کوشش دخویه، لیدن، ۱۸۹۱م؛ همو، تاریخ، بیروت، ۱۴۱۵ق/۱۹۹۵م؛ نیز:

Barthold, W.W., *An Historical Geography of Iran*, tr. C. E. Bosworth, New Jersey, 1984; id., *Turkestan down to the Mongol Invasion*, London, 1977; Gibb, H. A. R., *The Arab Conquests in Central Asia*, New York, 1970; Markwart, J., *Ērānšahr*, Berlin, 1901; Minorsky, V., introd. to *Hudūd al-'Ālam*, London, 1937; Watters, Th., *On Yuan Ch'wang's Travels in India*, ed. T. W. R. Davids and S. W. Bushell, New Delhi, 1973; Zarrīnkūb, A. H., «The Arab Conquest of Iran and Its Aftermath», *The Cambridge History of Iran*, vol. IV, ed. R. N. Frye, Cambridge, 1975.
علی کرم همدانی

جوزجانی، ابواسحاق ابراهیم بن یعقوب بن اسحاق

(د ۲۵۹ق/۸۷۳م)، از محدثان بزرگ و علمای رجال خراسانی تبار در شام و عراق. انتساب وی به جوزجان، از نواحی بلخ است (یاقوت، ۲/ ۱۴۹). از آغاز زندگی جوزجانی اطلاع دقیقی در دست نیست، اما از آنجا که با شیوخی نظیر احمد بن عبدالله عجلی (۱۸۲-۲۶۱ق) هم‌عصر بوده است، ولادت وی را در ربیع آخر سده ۲ق/۸م تخمین زده‌اند (نک: بستوی، ۳). نسبت احنفی او به نیایش احنف بن قیس (۵م) باز می‌گردد (سمعانی، ۱/ ۹۲؛ نسفی، ۵۴) و نسبت سعدی (همانجاها)، منسوب به سعد بن زید مناة، تیره‌ای از بنی تمیم (نک: سماعی، ۳/ ۲۵۵؛ قس: بستوی، ۱۱)، که در عبارت عجلی، سعدی را به سعد بن ابی وقاص بازگردانده است) است که اشاره به پیشینهٔ خاندان او است.

با در نظر گرفتن این مطلب که شیوخ متقدم وی، نظیر ابومنذر واسطی، از محدثان بغداد (د پس از ۲۰۰ق؛ نک: خطیب، ۲۴۱/۶)، اغلب اهل عراق بوده، و بسیاری از آنها پیش از ۲۱۰ق همان‌جا از دنیا رفته‌اند و نیز با نظر به تصریح جوزجانی به اینکه در ۲۰۷ق/۸۲۲م در بغداد زندگی می‌کرده (ص ۲۳۰)، شاید بتوان نتیجه گرفت که او اهل عراق بوده است، و نسبت جوزجانی تنها از اسلافش در خراسان خبر می‌دهد.

جوزجانی به شیوهٔ مرسوم محدثان، بسیار سفر می‌کرد. چنان که گفته شد، می‌توان چنین احتمال داد که وی پس از ۲۱۰ق عراق را ترک گفته، و راه شرق و شمال شرق جهان اسلام را در پیش گرفته، و به سوی سمرقند، بخارا و نسف رفته است (نسفی، همانجا؛ سماعی، ۱/ ۹۲). وی همچنین به بصره، مکه و رمله سفر کرد و در ۲۴۵ق/۸۵۹م وارد مصر شد (یاقوت، ۲/ ۱۴۹-۱۵۰؛ ابن یونس، ۲/ ۱۸).

به هر روی، جوزجانی، ظاهراً پس از سفرهای طولانی، در دمشق ساکن شد و به نقل و روایت حدیث پرداخت (نک: ابن عدی، ۳۰۵/۱؛ ابن عساکر، تاریخ ...، ۲۸۱/۷؛ مزی، ۲/ ۲۴۵). در روایت، وی را تقه، حافظ و از ائمهٔ جرح و تعدیل دانسته‌اند (ابن حبان، ۸۲/۸؛ ابن عساکر، المعجم ...، ۷۱؛ ذهبی، میزان ...، ۷۵/۸؛

از ۷ ماه محاصره، طالقان به دست مغولان افتاد و به دستور چنگیزخان ویران گردید (نک: رشیدالدین، ۵۱۸/۱-۵۲۰؛ جوینی، ۱۰۴/۱-۱۰۵). جوزجان همچون دیگر نواحی خراسان از حملهٔ مغولان آسیب بسیار دید و آبادانی گذشتهٔ خود را از دست داد.

حمدالله مستوفی در سدهٔ ۸ ق/ ۱۴م دربارهٔ جوزجان چنین نوشته است: ولایتی است یا هوای معتدل؛ و آبش از کاریزها و رودهایی که از کوههای آن حدود سرچشمه می‌گیرد، تأمین می‌شود و محصولش اندکی غله و میوه است. او یهودیه، قاریاب و شبورقان را از شهرهای آن بر شمرده است (ص ۱۵۵). پس از سدهٔ ۸ ق گسترهٔ جغرافیایی جوزجان تنگ‌تر گردید و نیام آن متروک شد. این نام در سدهٔ ۱۰ق/۱۶م برای شهر سرپل، که احتمالاً جای شهر انبار را گرفته بود، به کار می‌رفت (دائرةالمعارف ...، ۵۳/۵؛ بارتولد، «جغرافیا»، 32).

در سدهٔ ۱۳ق/۱۹م شهرهای شبورقان، سرپل، میمنه و اندخود/ اندخوی پایتختهای امیرنشینان کوچک ازبکی بودند. این شهرها در آن زمان شامل بخش مسکونی و قلعه‌ای جدا از آن بود که به بخش مسکونی شهرها تسلط داشتند. به هنگام حمله‌های افغانها (یشتوها) به این منطقه این شهرها آسیب فراوان دیدند (همان، 33-34).

امروزه نام جوزجان بر ولایتی در شمال افغانستان به مرکزیت شهر شبورقان اطلاق می‌گردد و بیشتر اهالی آن را ازبکان و ترکمنها تشکیل می‌دهند (دولت‌آبادی، ۱۷۵-۱۷۶).

مآخذ: ابن اثیر، الکامل؛ ابن حوقل، محمد، صورة الارض، به کوشش کرامرس، لیدن، ۱۹۲۹م؛ ابن خردادبه، عیبدالله، المسالك والممالک، به کوشش دخویه، لیدن، ۱۳۰۶ق/۱۸۸۹م؛ ابن قتیبه، احمد، البلدان، به کوشش یوسف هادی، بیروت، ۱۴۱۶ق/۱۹۹۶م؛ ابوالقحج، اصفهانی، مقاتل الطالبیین، به کوشش احمد صقر، قاهره، ۱۳۶۸ق/۱۹۴۹م؛ اصطخری، ابراهیم، مسالك الممالک، به کوشش دخویه، لیدن، ۱۸۷۰م؛ اقبال آشتیانی، عباس، تاریخ مفصل ایران، از استیلای مغول تا اعلان مشروطیت، تهران، ۱۳۱۲ش؛ بلاذری، احمد، فتوح البلدان، به کوشش عبدالله انیس طباع و عمر انیس طباع، بیروت، ۱۴۰۷ق/۱۹۸۷م؛ بیرونی، ابوریحان، الآثار الباقیه، به کوشش پرویز اذکابی، تهران، ۱۳۸۰ش؛ تاریخ سیستان، به کوشش محمدتقی بهار، تهران، ۱۳۱۴ش؛ جوینی، عطاملک، تاریخ جهانگشای، به کوشش محمد قزوینی، لیدن، ۱۳۲۹ق/۱۹۱۱م؛ حدود العالم، به کوشش منوچهر ستوده، تهران، ۱۳۴۰ش؛ حمدالله مستوفی، نزهة القلوب، به کوشش لسترینج، لیدن، ۱۳۳۱ق/۱۹۱۳م؛ دائرةالمعارف آریانا، کابل، ۱۳۴۸ش؛ دولت‌آبادی، بصیر احمد، شناسنامه افغانستان، تهران، ۱۳۸۲ش؛ رشیدالدین فضل‌الله، جامع التواریخ، به کوشش محمد روشن و مصطفی موسوی، تهران، ۱۳۷۳ش؛ طبری، تاریخ؛ عینی، محمد، تاریخ بیهی، ترجمهٔ ناصر جرقادقانی، به کوشش جعفر شعار، تهران، ۱۳۵۷ش؛ فردوسی، شاهنامه، به کوشش جلال خالقی مطلق، تهران، ۱۳۸۶ش؛ کولسلیکف، آ. ایران در آستانهٔ یورش تازیان، ترجمهٔ م. ر. یحیایی، تهران، ۱۳۵۵ش؛ گردیزی، عبدالحی، زین الاخیار، به کوشش عبدالحی حبیبی، تهران، ۱۳۴۷ش؛ مدرس رضوی، محمد تقی، تعلیقات بر تاریخ بخارا (نک: هد، ترشخی)؛ مقدسی، محمد، احسن التقاسیم، به کوشش دخویه، لیدن، ۱۹۰۶م؛ منهاج سراج، طبقات ناصری، به کوشش دخویه، لیدن، ۱۹۰۶م؛ ناصر خسرو، دیوان، به کوشش جعفر شعار و کامل احمدنژاد، تهران، ۱۳۷۸ش؛ ترشخی، محمد، تاریخ بخارا، ترجمهٔ احمد بن محمد قباوی، تلخیص محمد بن زفر، به کوشش

030705

CÛZCÂNÎ, Ebû İshak

-
- 1 MOHAMMAD YUSUF MOHAMMAD İSMAİL, Ebû İshâk el-Cûzcânî ve Ahvâlü'r-Ricâl adlı eseri, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2012

21 MAYIS 1994

CURCANI, İBRAHİM B. YAKUB

Bestel-Nr./Standort
25 A 13178

[Güzgâni, İbrâhîm İbn-Jatqûb al-] Abû-Ishâq İbrâhîm İbn-Jatqûb al-Güzgâni: Ahwâl ar-rijâl. [Hrsg. von:] As-Saijid Şubhî al-Badrî as-Sâmarrâ'î [Şubhî al-Badrî as-Sâmarrâ'î.] (Beirut: Mu'assasat ar-Risâla (1405 = 1985). 236 S. [Arab.] [Namen von 388 muslimischen Gewährsmännern, deren Traditionen erfunden worden sind; al-Güzgâni as-Satdî gest.: 873 n.Chr

CURCANI 705

86-961727

Jūzjāni, İbrâhîm İbn Ya'qûb, d.
872 or 3.
(Ahwâl al-rijâl)

أحوال الرجال / لابی اسحق
ابراهيم بن يعقوب الجوزجاني، حقه
وعلق عليه السيد صبحي البدری السامرائی
الطبعة 1 - بيروت
مؤسسة الرسالة، 1985.
236 p. ; 24 cm.
Bibliography: p. 231-233.
Includes index.
\$5.50 (U.S.)
Hadith-Authorities.
L&S-Islam.

MADE WITH MICROFILM
SONRA GELEN DOKÜMAN

۲۳۲.۸۹
۷۷۰۷ ذ الذهبی، محمد بن أحمد، ۷۴۸ هـ
Zehabi
- Max
- Konwila
Cavri
Ebull-ferac.
احمد بن عثمان الذهبی؛ تحقیق وتعلیق عبدالرحمن
بن عبدالجبار الفرواتی. - ط ۱. - المدينة المنورة: مكتبة
Curcani
Ebū Ishak
الدار، ۱۴۰۴ هـ، ۱۹۸۴ م.
ص ۱۶۷، ۲۴ م

۱. الحديث الموضوع أ. الفرواتی، عبدالرحمن
بن عبدالجبار، محقق ب. العنوان

15 OCAK 1994

أحوال الرجال
أبو إسحاق إبراهيم بن يعقوب الجوزجاني (ت ۲۵۹ هـ)؛ حقه
وعلق عليه صبحي البدری السامرائی. - بيروت: مؤسسة الرسالة،
۱۴۰۵ هـ، ۲۳۶ ص
Curcani Ebū Ishak

MADE WITH MICROFILM
SONRA GELEN DOKÜMAN

28 EKIM 1996

أحوال الرجال

لأبي إسحاق إبراهيم بن يعقوب الجوزجاني
المتوفى سنة ٢٥٩ هـ

حَقَّقَهُ وَعَلَّقَ عَلَيْهِ
السيد صبحي البدري السامرائي

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No.	5729
Tasnif No. :	297.7

مؤسسة الرسالة

حقوق الطبع محفوظة
الطبعة الأولى
١٩٨٥ - ١٤٠٥ هـ

مؤسسة الرسالة بيروت - شارع سوريا - بناية صدي وعائلة
هاتف: ٣٩-٣١٩-٢٤١٦٩٢ ص.ب: ٧٤٦٠ بريقيا: بيروت

تلاميذه:

روى عنه: أبو داود، والترمذي، والنسائي، والحسن بن سنيان الشيباني،
وأبو زرعة الرازي، وأبو زرعة الدمشقي، وأبريش محمد بن أحمد بن حماد الدولابي،
وأبو حاتم الرازي، وأبو بكر محمد بن إسحاق بن خزيمه، وأبو جعفر محمد بن جرير
الطبري، والقاسم بن عيسى العمّار، وطبقتهم^(١).

رحلاته:

رحل عن جوزجان وأقام بمكة مدة، وبالبحيرة مدة، وبالرملة مدة طلباً
للعلم، وسمع الحديث.

قال الدارقطني: أقام بمكة مدة وبالبحيرة مدة، وبالرملة مدة، وكان من
الحفاظ المصنفين والمخرجين الثقات^(٢).

ثم رحل إلى مصر.

قال أبو سعيد بن يونس: قدم مصر سنة خمس وأربعين ومئتين، كتبت
عنه^(٣).

مكانته العلمية وثناء العلماء عليه:

عرفت مما تقدم شيوخه الذين تلقى عنهم، وهم من أكابر علماء الحديث،
وتفقه بإمام المسلمين أحمد بن حنبل، وعنده عن أحمد مسائل.

قال أبو بكر أحمد بن محمد بن هارون الخلال: إبراهيم بن يعقوب جليل
جداً، كان أحمد بن حنبل يكاتبه ويكرمه إكراماً شديداً، وقد حدثنا عنه الشيخ
المتقدمون، وعنده عن أبي عبد الله جزءان مسائل^(٤).

ترجمة المؤلف

هو الإمام الحافظ أبو إسحاق إبراهيم بن يعقوب بن إسحاق السعدي
النسائي أحد أئمة الجرح والتعديل.

نسبته إلى جوزجان (بضم الجيم الأول وزاي وجيم)^(١).

قال السمعاني: هذه النسبة إلى مدينة بخراسان ممالي بلخ يقال لها:
الجوزجانان، والنسبة إليها جوزجاني^(٢).

وقال ياقوت: جوزجانان وجوزجان: هما واحد بعد الزاي جيم، وفي الأول
نونان، وهو اسم كورة واسعة من كور بلخ بخراسان، وهي بين مرو الروذ وبلخ،
وقد نسب إليها جماعة كثيرة منهم إبراهيم بن يعقوب أبو إسحاق السعدي
الجوزجاني^(٣).

ولد ونشأ بجوزجان، ثم قديم دمشق، واستقر بها إلى أن توفي بها رحمه الله.

شيوخه:

روى عن إبراهيم بن عبد الله بن زبیر الربيعي، وأحمد بن حنبل، وجعفر بن
عمران، والحسين بن علي الجعفي، وروح بن عبادة، وزيد بن الحباب، وحماد بن
منهال، وسليمان بن حرب، وأبي عاصم النبيل، وعبد الله بن صالح المصري،
وعبدان، وعبد الله بن سيف التميمي، وعلي بن الديني، وسمر بن حفص بن
غياث، وأبي نعيم الفضل بن دكين، وسكيت بن إبراهيم البلخي، ومحمد بن مهران،
وزيد بن هارون، وطبقتهم^(٤).

(١) تهذيب الكمال ق ٣٥. وفيه أسماء بقية من روى عنه، وانظر تهذيب التهذيب
١٨١/١، ١٨٢.
(٢) تهذيب الكمال ق ٣٥.
(٣) تهذيب الكمال ق ٣٥.
(٤) طبقات الخبابة ٩٨/١، تهذيب الكمال ق ٣٥، تهذيب التهذيب ١٨١/١.

(١) تقريب التهذيب ٤٦/١.
(٢) الأنساب ٤٠٠/٣.
(٣) معجم البلدان ١٨٢/٢.
(٤) وانظر بقية من روى عنهم في: تهذيب الكمال ق ٣٥، وتاريخ دمشق ٣١٠/٢،
وتذكرة الحفاظ: ج ٥٤٩/٢، وتهذيب التهذيب ١٨٢/١.

الجوزجاني، أبو إسحاق إبراهيم بن يعقوب

(165هـ/781م - 259هـ/873م)

علماء التراجم في الدلالة على آخر بلد ارتبط به الراوي ولادة أو إقامة [شاعر، الباعث الحديث، ص 212]. ولا نعرف الآن وجه علاقته ببوشنج.

ويمكن أن نحدد تقريبا تاريخ ولادته اعتمادا على وفيات كبار شيوخه. وأقدمهم في ذلك عبد الله بن بكر بن حبيب السهمي الباهلي أبو وهب البصري نزيل بغداد الذي مات سنة 188هـ [ابن حجر، تهذيب، 1/181]، وإذا راعينا أن الرحلة في الطلب - خاصة إلى البلاد البعيدة - لا تكون غالبا إلا في حدود سن العشرين، نظرا لما تتطلبه من تهيؤ واعتماد على النفس أمكننا أن نقدر تاريخ ميلاده بما بين سنتي 168هـ و170هـ. وعلى هذا يكون الجوزجاني من المعمرين الذين شارفوا سن التسعين.

لا نعلم شيئا عن بدايات دراسته، والثابت أنه أكثر من الترحال والكتابة عن الشيوخ [ابن حجر، تهذيب، 1/182] فقد سمع ببغداد قبل وفاة شيخه السهمي سنة 188هـ. ودخل جنوب العراق وأخذ عن مشايخ الكوفة والبصرة من قبل سنة 203هـ تاريخ وفاة أستاذه الحسين بن علي بن الوليد الجعفي، وسمع بواسط من يزيد بن هارون بن زاذان (ت 206هـ). وكان بالمداين قبل سنة 204هـ أو 206هـ تاريخ وفاة محدثها شيخه شبابة بن سوار الفزاري، وذكر في كتابه:

أبو إسحاق إبراهيم بن يعقوب بن إسحاق الأحنفي، السعدي الجوزجاني، البوشنجي [القتد، ص 54]. من ولد التابعي المخضرم الأحنف بن قيس السعدي التميمي البصري (ت 72هـ) [القتد، ص 91].

كان من حفاظ الحديث ونقاده الكبار، اشتهر بكتابه: أحوال الرجال الذي استمدت منه أشهر كتب الجرح والتعديل بعده، تخلو المصادر المعروفة من الحديث عن مولده وعائلته ونشأته وظروف دراسته، وباستثناء تسمية بعض شيوخه وتلاميذه فإن كل ما بلغنا عنه - وهو قليل جدا - يتعلق به كحافظ جوال يجوب الأقطار مفيدا بعلمه.

اشتهر بنسبته إلى جوزجان في خراسان وهي من نواحي بلخ، تقع بينها وبين مروالروذ [ياقوت، معجم البلدان، 2/188]. وتعود صلته بهذه المنطقة إلى أيام جدّه الأحنف الذي فتح على يديه جوزجان لما استخلفه على إمارة خراسان واليها عبد الله بن عامر بن كرز [القتد، ص 91] عندما اعتمر [ابن العماد، الشذرات، 1/57].

ذكر الزركلي [الأعلام، 1/81] أنه ولد بجوزجان، وذلك اعتمادا على نسبته البلدانية، وهذا أمر غير مؤكّد لأن النسفي أورد له نسبة بلدانية ثانية هي البوشنجي [القتد، ص 54]، وهي النسبة الأحدث عند

phy, Volume II, Book 1, Cartography in the Traditional Islamic and South Asian Societies içerisinde, [edits. J. B. Harley - D. Woodward], Chicago 1992, p. 210; • Kâtip Çelebî, Kest el-Zunun 'an Esâmi' el-Kutub ve el-Funun, Istanbul 1941-1943, c. I, p. 590; • Kramers, J. H., «Cografya», Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, c. III, p. 205-206; • Raby, J., «Mehmed the Conquerors Greek Scriptorium», Dumbarton Oaks Papers 37 (1983), p. 15-34; • Sersen, Ramazan - Bekar, M. Serdar - Gündüz, Gülcan - Furat, A. Hamdi (edit. Ekmeleddin İhsanoglu), Osmanlı Cografya Literatürü Tarihi, Istanbul 2000, c. I, p. 12-13 (nr. 5); • Toderini, G., Letteratura Turshesca, Venitia 1788, c. II, p. 460; • Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Istanbul 1993, c. I, p. 246-247.

د. إحسان فاضلي أوغلي

جامعة استانبول - تركيا

ترجمة: مصطفى بن الطاهر السيتي - تونس

بطريقة كاملة. وهذه النسخة نشرها الأمير يوسف كمال في المجلد الثاني من كتاب «Monumenta Cartographica Africae et Egypti» [خمس مجلدات، القاهرة 1926 - 1951]. وقام فؤاد سزكين بنسخها طبقاً للأصل [Klaudios Ptolemaios Geographi: Arabic Translation (1465-A.D.) Frankfurt 1987].

الطاهر السيتي

• Adıvar, A. Adnan, Osmanlı Türklerinde İlim, İstanbul 1943, p. 20-22, özellikle p. 20'deki dipnot; • Argyriou, A. Lagarrigue, G. (edits), «Georges Amiroutzes et son Dialogue sur la Foi au Christ tenu avec le Sultan des Turcs», Byzantinische Forschungen 11 (1987), p. 29-222; • Babinger, Franz, Mehmed the Conqueror and His Time, translated from the German: Ralph Manheim, edit.: William C. Hickman, Princeton 1978, p. 246-248; • Karamustafa, Ahmet T., «Military, Administrative, and Scholarly Maps and Plans», The History of Cartogra-

MADE
SÜHAK

1 1 2007

30705

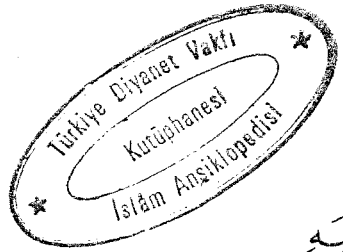
CDZCANG, IBRAHIM b. YA'KUB

6 MAYIS 1991

أحوال الرجال

لأبي إسحاق إبراهيم بن يعقوب الجوزجاني
المتوفى سنة ٢٥٩ هـ

حقوق الطبع محفوظة
الطبعة الأولى
١٩٨٥ - ١٤٠٥ هـ

حَقَّقَهُ وَعَلَّقَ عَلَيْهِ
السيد صبحي البدري السامرائي

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi Kütüphanesi	
Kayıt No. :	5728
Tasnif No. :	257.7 C. 1. A

مؤسسة الرسالة

مؤسسة الرسالة بيروت - شارع سوريا - بناية صمدي وصالحه
هاتف: ٣١٩٠٣٩ - ٢٤١٦٩٢ ص.ب: ٧٤٦٠ بركياً : بيوشران

Cuzcani Ebu İshak

17 MAY 2011

Al-Jūzajānī

MADE IN INDIA
SONIA GRIFFIN
NIVELI, KERALA, INDIA

Abū Ishāq Ibrāhīm ibn Ya'qūb ibn Ishāq al-Sa'dī
al-Jūzajānī

DATE OF BIRTH Unknown, probably early 9th c.
PLACE OF BIRTH Khurāsān
DATE OF DEATH 870 or 873
PLACE OF DEATH Damascus

BIOGRAPHY

Al-Jūzajānī was originally from Khurāsān and traveled widely in the Muslim world before settling in Damascus. He is primarily known as a scholar and transmitter of *ḥadīth*, from Aḥmad ibn Ḥanbal among others. Some of his works and the traditions he cited in them are known through *ḥadīth* collectors of subsequent generations and also through the works of Muḥammad ibn Jarīr al-Ṭabarī, who used al-Jūzajānī as a source. Al-Ṭabarī may in fact have studied with him in Damascus (Rosenthal, p. 26). Several biographers make mention of his strong anti-'Alid stance.

Sezgin has drawn attention to three manuscripts in the Dār al-Kutub al-zāhiriyya in Damascus which contain works by al-Jūzajānī, but no studies of these have so far appeared.

MAIN SOURCES OF INFORMATION

Primary

Ibn 'Asākir, *Ta'rikh madīnat Dimashq*, 7 vols, Damascus, 1911-32, ii p. 310
al-Dhahabī, *Tadhkirat al-ḥuffāz*, ed. 'Abd al-Raḥmān Yahyā al-Mu'allimī,
4 vols, Hyderabad, 1968-70, ii, p. 549
al-Ṣafādī, *Kitāb al-wāfi bi-l-wafayāt*, 29 vols, Leipzig, 1931-, vi, p. 170
Ibn Kathīr, *Al-bidāya-wa-l-nihāya fi l-tārikh*, 14 vols, Cairo, 1932-33, xi, p. 31
Ibn Ḥajar, *Tahdhīb al-tahdhīb*, 12 vols, Beirut, 1968, i, pp. 181-83

Secondary

F. Rosenthal, *The History of al-Ṭabarī. General introduction and from the Creation to the Flood*, Albany NY, 1989, p. 26
G.H.A. Juynboll, *Muslim tradition. Studies in chronology, provenance and authorship of early ḥadīth*, Cambridge, 1983, p. 239
Sezgin, GAS i, p. 135

Barbara Roggema

Edit. David Thomas, Barbara Roggema, *Christian - Muslim Relations: A Bibliographical History*, Leiden: E.J. Brill, 2009.
BÜ. Near BP172.C4196 2009 V.1.

مج. (4 أ). عمان 1997. ISAM KTP 089427
 احمد عبدالرازك الحلفي، موسوعة الأعلام في تاريخ العرب والاسلام.

الرمز التمييزي	المراجع	تاريخ الولادة والوفاة	الشهرة أو اللقب	التعريف بالشخصية	لاسم الكامل
* محمد	* لسان الميزان ١٣٠/١ * ميزان الاعتدال ٧٥/١	٠٠٠-القرن ٤/٣هـ	* من رواة الحديث. وهو شيخ لابي احمد ابن عدى (٢٧٢-٣٦٥هـ).	* ابراهيم بن يعقوب * ابراهيم بن يعقوب
* محمد	* الاحاطة بتاريخ غرناطة ٣٦٥/١	٠٠٠-القرن ٦هـ	* من رواة الحديث من اهل الاندلس. روى عن: ابراهيم بن خلف بن محمد القرشي العامري (ت: ٥٧٢هـ).	* ابراهيم بن يعقوب، (ابو الحجاج)
* فق	* طبقات الحنفية (للداری) ٢٥١/١ * الجواهر المضية برقم (٥٧)	٠٠٠-القرن ٣/٢هـ	* فقيه. وهو اخو الامام يوسف بن ابي يوسف. تفقه على ابيه (الامام ابي يوسف / ت ١٨٢هـ).	* ابراهيم بن يعقوب بن ابراهيم
* محمد	* لسان الميزان ١٧٦/٧ * الانساب (للسمعاني) ٩٢/١	٠٠٠-٢٥٩هـ	ابو	* محدث الشام. ولد بجوزجان (ايران)، ثم سكن دمشق إلى أن توفي فيها.	* ابراهيم بن يعقوب بن اسحاق
* مص	* الوافي بالوفيات ١٧٠/٦ * معجم المصنفين (التونكي) ٤٨٤/٤ * شذرات الذهب ١٣٩/٢ * معجم المؤلفين (كحالة) ١٢٨/١ * تهذيب الزاهرة ٣١/٣ * تهذيب ابن عساكر ٣١٣/٢ * تذكرة الحفاظ ١١٧/٢ * الاعلام (للزركلي) ٨١/١ * العبر (للنهي) ٣٧٢/١ * المشتبه في اسماء الرجال ٥١/١ * معجم البلدان ١٦٧/٣ * المنتظم (ابن الجوزي): وفيات ٢٥٦هـ	٠٠٠-٨٧٣هـ	اسحاق الجوزجاني	روى عن: جعفر بن عون وغيره. روى عنه: ابو زرعة. له كتاب في الجرح والتعديل وآخر في الضعفاء.	الجوزجاني السعدي، (ابو اسحاق) Cuzcanti Ebu Ishak
	يتبع...				

26 EKIM 2008

جوزجانی، ابواسحاق

۳۵۶

است (نیز بے بستوی، ص ۱۶-۲۶). ترمذی، نسائی، ابوداوود سجستانی، ابوزرعه عبدالرحمان بن عمر دمشقی و ابوبشر محمد بن احمد ذولابی از جمله کسانی بودند که از جوزجانی حدیث نقل کرده‌اند (بے مزئی، ج ۲، ص ۲۴۷-۲۴۸؛ بستوی، ص ۲۷-۳۰).

در منابع کهن رجالی، به انحراف جوزجانی از امام علی علیه السلام اشارات متعددی شده است (ابن حبان، ج ۸، ص ۸۱؛ ابن عدی، ج ۱، ص ۳۰۵؛ ابن عساکر، ج ۷، ص ۲۸۱). همان‌گونه که ابن حجر عسقلانی (ج ۱، ص ۱۹۹) نیز نوشته، گفته‌های جوزجانی در تضعیف رجال امامی و متشیع در کتاب *احوال الرجال* (برای نمونه ص ۳۵، ۴۷، ۶۷، ۶۹، ۷۰) دال بر همین امر است. جوزجانی (ص ۷۵) ابوحنیفه را نیز در زمره ضعفا آورده و همان موضع عمومی اهل حدیث را در جرح و تضعیف ابوحنیفه آغاز کرده است. با این حال، نسائی (بے مزئی، ج ۲، ص ۲۴۸) و دارقطنی (بے ابن عساکر، ج ۷، ص ۲۸۱؛ مزئی، همانجا)، جوزجانی را ثقه دانسته و ابن حبان (ج ۸، ص ۸۲) او را در سنت استوار و از لحاظ مقام علمی، در حدیث، حافظ معرفی کرده و افزوده که جوزجانی گاهی، به دلیل صلابتش، از حد تجاوز کرده است. ابن حبان (ج ۸، ص ۸۲) تاریخ وفات جوزجانی را بعد از ۲۴۴ و ابوسعید بن یونس وفات او را در ۲۵۶ دانسته (بے ابن عساکر، ج ۷، ص ۲۸۱). اما احمد بن محمد تمیمی، تاریخ درگذشت جوزجانی را اول ذیقعده ۲۵۹ ذکر کرده است (بے همان، ج ۷، ص ۲۸۲).

احوال الرجال، که موضوع آن راویان ضعیف و ضعفاست، ظاهراً تنها اثر کامل موجود جوزجانی است که یک نسخه خطی از آن در کتابخانه ظاهریه دمشق (مجموعه ۳۴۹) نگهداری می‌شود (جوزجانی، مقدمه سامرائی، ص ۱۸). صبحی بلذری سامرائی این کتاب را منتشر کرده است (بیروت ۱۴۰۵). عبدالعلیم بستوی نیز به ضمیمه تحقیق خویش درباره شیوه جرح و تعدیل جوزجانی در کتاب *الامام الجوزجانی و منهجه فی الجرح و التعدیل* (ریاض و فیصل آباد ۱۴۱۱)، *احوال الرجال* را با نام *الشجرة فی احوال الرجال* چاپ کرده است، اما نام درست این کتاب، همانگونه که سامرائی نیز نوشته (بے جوزجانی، مقدمه، ص ۱۷-۱۸)، *احوال الرجال* است و کلمه «الشجرة» بعدها به آن افزوده شده است (بے جوزجانی، ص ۲۳، تصویر عنوان اصلی نسخه که در آن کلمه «الشجرة» با خط دیگری به آن افزوده شده است). ظاهراً الضعفاء و الجرح و التعدیل دیگر نامهای *احوال الرجال* اند و سامرائی (جوزجانی، مقدمه، ص ۱۸) نیز چنین نظری داده است. جوزجانی (ص ۳۰-۳۱) تألیف این کتاب را وظیفه‌ای دینی برای دقت در احادیث

آشتیانی، تاریخ مغول: از حمله چنگیز تا تشکیل دولت تیموری، تهران ۱۳۶۴ ش؛ محمدحسین بن خلف برهان، برهان قاطع، چاپ محمد معین، تهران ۱۳۶۱ ش؛ بلاذری (بیروت)؛ *حدود العالم*؛ بصیراحمد دولت‌آبادی، *شاستنامه افغانستان*، تهران ۱۳۸۲ ش؛ سمعانی؛ طبری، تاریخ (بیروت)؛ محمد بن عبدالجبار عتبی، الیمینی فی شرح اخبار السلطان یمین الدولة و امین الملة محمود الغزنوی، چاپ احسان زنون شماری، بیروت ۲۰۰۴/۱۴۲۴؛ ابوالقاسم فردوسی، *شاهنامه فردوسی*، ج ۵، چاپ رستم علیف، مسکو ۱۹۶۷؛ عبدالحی بن ضحاک گردیزی، *تاریخ گردیزی*، چاپ عبدالحی حبیبی، تهران ۱۳۶۳ ش؛ مقدسی؛ یاقوت حموی؛

Nicholas Nicholas Ambraseys, Charles Peter Melville, *A history of Persian earthquakes*, Cambridge 1982.

/ خسرو خسروی /

جوزجانی، ابواسحاق ابراهیم بن یعقوب بن اسحاق سعدی، محدث قرن دوم و سوم. او را به سبب انتساب به سعد بن ابی وقاص (صحابی معروف پیامبر) سعدی نامیده‌اند (بے سمعانی، ج ۳، ص ۲۵۶؛ مزئی، ج ۲، ص ۲۴۴). عجللی (ص ۵۷) از یکی از معاصرانش به نام ابراهیم سعدی نام برده و او را از فرزندان عمر بن سعد معرفی کرده است که به نظر می‌رسد همین جوزجانی باشد. تاریخ ولادت جوزجانی مشخص نیست، اما با توجه به تاریخ فوت برخی شیوخ وی، از جمله حسین بن علی جعفی (متوفی ۲۰۳) و محمد بن عبید طنافسی کوفی (متوفی ۲۰۵؛ بے مزئی، ج ۲، ص ۲۴۵-۲۴۶)، احتمالاً در اواخر قرن دوم به دنیا آمده است. جوزجانی، مانند دیگر محدثان، برای کسب علم از بزرگان عصر خود، به شهرها و مراکز علمی سفر می‌کرد. دارقطنی از اقامت وی در مکه، بصره و زمّله خبر داده است (بے ابن عساکر، ج ۷، ص ۲۸۱). وی در همدان محدث مشهوری به نام اصم بن حوشب را دیده و از او حدیث نگاشته است (جوزجانی، ص ۲۰۵). همچنین، از حضور خود در بغداد خبر داده است (همان، ص ۱۳۵، ۱۶۵). سمعانی (ج ۲، ص ۵۲) جوزجانی را عراقی معرفی کرده که ظاهراً به سبب اقامت او در عراق بوده است. ابوسعید بن یونس از ورود جوزجانی به مصر در ۲۴۵ خبر داده است (بے ابن عساکر، همانجا). شرح حال نویسان درباره سکونت وی در دمشق نیز اتفاق نظر دارند (برای نمونه بے سمعانی، ج ۲، ص ۵۲؛ ابن عساکر، ج ۷، ص ۲۷۸).

وی نزد بسیاری از محدثان عصر خود تلمذ کرد، که از مشهورترین آنان ابونعیم فضل بن دکّین، ابوغسان مالک بن اسماعیل تهذبی و حماد بن عیسی جعفی بودند. مزئی (ج ۲، ص ۲۴۵-۲۴۶) فهرست کاملی از مشایخ جوزجانی را آورده

نجم عبدالرحمن خلف أستدرابات على تاريخ التراث العربي: قسم علم
الحديث، الجزء الرابع، جدة 1422، ص.
İSAM 090257 .

23 EYLÜL 2004

٤٩٧ - (١) - الجرح والتعديل * Ebu İshak Cürcani

الجوزجاني : أبو إسحاق إبراهيم بن يعقوب (ت ٢٥٩ هـ ، وقيل ٢٥٦ هـ) .
ذكره الكتاني (١) ، والزركلي (٢) .

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

(١) انظر : « الأعلام » : ٨١/١ .

(٢) انظر : « الرسالة المستطرفة » : ١٤٧ .